

MISICA

Zapisala sam svoje ime za posao prevoditeljice u uredu za izbjeglice u Hullu i jednog jutra sam primila poziv da dođem onamo: iz Bosne je stigao novi konvoj. Trebala sam prevoditi za Anku, stariju ženu koja je upravo stigla u Hull trajektom iz Nizozemske preko Sjevernog mora. Konvoj je iz Bosne i Hercegovine krenuo prije pet dana a putovanje okrunjeno noćnim prelaskom nemirnog mora sve je putnike iscrpilo i izmučilo. Bilo je još nekoliko prevoditelja volontera i slušali smo užasne priče o nestancima, ubojstvima i mučenjima – mnogi od tih ljudi stigli su iz predjela oko Srebrenice. Anka je putovala sama. Prije nego što je napustila zemlju šest mjeseci je bila u izbjegličkom kampu. Glas joj je bio tih, a u stolici je sjedila pogrbljena, i dok je govorila buljila je u šalicu čaja iz koje se pušilo.

155

“Šatori su se kilometrima prostirali preko nekadašnjih zelenih livada. Ono malo trave što je ostalo bilo je prekriveno blatnim lokvicama ili prašinom, ovisno kakvo je bilo vrijeme. Bilo nas je desetero po šatoru, muškarci odvojeni od žena, a žene s djecom.

Ljeti je vrućina ispod najlonskog krila postala nesnošljiva, a zimi smo se svi skutрили zajedno kako bi nam bilo toplije. Svakog jutra su drugi ljudi iz kampa donosili kruh i vruću kavu za doručak. Uvečer smo stajali u redu za večeru

koja se sastojala od juhe i povrća ili tjestenine sa sirom. Dijelila sam šator s deveteročlanom obitelji. Nisam imala nikoga, pa su nas voditelji kampa stavili zajedno. S vremenom su me prihvatili kao dio obitelji. Prije mene su otišli u Švedsku, kao dio obiteljskog konvoja.

Vidi, bila sam pobjednica natjecanja u ljepoti u svome selu 1950., pet godina nakon Drugog svjetskog rata, kada su svi bili siromašni, ali sretni. Tada smo imali optimizma. Nakon ovog rata, neće ostati ničeg osim bijede. Onda smo imali ideale, borili smo se za nešto i protiv nečega. Bili smo ujedinjeni. Imali smo vodu i izgledalo je kao da imamo budućnost. Naučili su me čitati i pisati i mogla sam se zaposliti. Ali više mi se sviđjelo zarađivati pobjeđivanjem na natjecanjima iz ljepote.”

Ako biste jako stisnuli oči tako da vam kapci zatitruju, mogli biste vidjeti Ankinu nekadašnju ljepotu. I dalje je imala dugu kosu i koristila ruž. Nije trebalo zamišljati kako je izgledala u mladosti, jer je sa sobom imala tekicu u kojoj su se nalazile fotografije i isječki iz lokalnih novina. Stajala je ponosna, na glavi blond punda, oči namazane, usne ispupčene. Kupaći kostim koji je nosila bio je jedan od onih skromnih jednodijelnih kompleta iz pedesetih, a blijeda noga najbliža objektivu uvijek je bila malo savijena u koljenu.

“Nisam mogla vjerovati kad su mi došli u kuću, ti mladi momci, s oružjem i u uniformama. Nisam mislila da će me itko ikada uznemiravati, u selu sam bila poznata. Svi su znali moje ime: Anka Vulić, a znali su i gdje živim. I kad su pokucali na vrata tako glasno i rekli: ‘Anka, otvora vrata!’, bila sam malo iznervirana, znaš. ‘Tko je toliko bezobrazan?’, pomislila sam. Prije nego što sam otvorila vrata, pogledala sam kroz špijunku i vidjela dvojicu momaka, jednog od njih sam prepoznala, bio je sin mesara koji je živio blizu mene. Nisam sasvim otvorila vrata, samo koliko je lanac dozvoljavao, i pitala sam: ‘Što vi momci

želite?’ Tada su razvalili vrata. Toliko sam se prepala da sam jedva disala.”

Počela je plakati pa sam je utješila.

“Kad su ušli i kad sam ih ponovno upitala što žele, samo su obilazili unutrašnjost kuće i sve razbijali. ‘Zlato, Anka, zlato tražimo’, rekli su i nastavili razbijati posude u mojoj vitrini, porculan koji sam kupila u Moskvi prije puno godina, 1973. Prevrnuli su mi stolice za kavu i prekopavali kutije s nakitom. Uzeli su mi sav nakit. Dva momka s oružjem, samo tako. Susjedi su me danima prije toga upozoravali: ‘Anka, moraš otići zajedno s kćeri, ne možete ostati same u ovakvim vremenima.’ Ali ja sam odbila. Mislila sam da me svi poznaju, da nitko ne bi našao staroj ženi poput mene. No ovo je nova generacija. Skinula sam Isusovu sliku sa zida i zatakla je ispod haljine. Slika je pripadala majci, bila je to jedina stvar u kući do koje mi je bilo stalo. I spasila sam je.”

157

Kasnije sam saznala da je Isusovu sliku, potrzanu, pohabanu, jednog oka izgredenog, čuvala ispod jastuka onako kako kriminalci čuvaju pištolje, i molila joj se svake noći prije spavanja.

“Ti momci su bili životinje. Jednog od njih sam poznavala, rekla sam ti, otac mu je prije rata bio mesar i u njegovom sam dućanu kupovala meso. Onda je drugi mesar otvorio lokal u istoj ulici. Bio je to bolji dućan, podovi čisti, čovjek je bio uljudan i smiješio se i činilo se da biste nekako dobili više mesa po kili nego kod starog Branka. Brankova mesnica bila je puna muha i lošeg mirisa, a on se uvijek znojio i brisao čelo rubom pregače poprskane krvlju. To baš i nije bilo privlačno. Ovaj novi čovjek je bio Slovenac, a znate kakvi su oni, nešto kao Nijemci, precizni, njegova je pregača bila svaki dan besprijeckorno čista i činilo se da je nikada ne popraska krv. Svi su počeli kupovati kod Slovenca, a starom Branku se skoro ugasio posao. Ostalo mu je još nekoliko vjernih mušterija poput njegovih

prijatelja s kojima je pio, ali oni nikad nisu imali novca pa im je janjetinu i pileća krilca davao na veresiju. Tako je stari Branko počeo izlaziti iz mesnice na ulicu, dok su usmrđena trupla visjela na kukama iza njega, i vikati: ‘Vidjet ćete, prokletnici, jednog ću vam dana pokazati tko je stari Branko, pokazat ću vam da sam dobar mesar.’ I slično. Svi su mislili da je poludio. Čak su i pijanci prestali dolaziti u njegovu mesnicu, jer nisu mogli podnijeti smrad. Kad su počela prva granatiranja, stari Branko je izišao na ulicu sa svojim velikim mesarskim noževima i zaurlao: ‘Došlo je moje vrijeme, sve ću vas isjeći za moju mesnicu!’ Ali prije nego što je mogao ikome nauditi, granata je eksplodirala u blizini i usmrtila ga. Pomislila sam kako mu je sin vjerojatno poludio od sve te muke s ocem.

I tako su mi toga dana oteli sav nakit, a ono što nisu odnijeli, porazbijali su. Na odlasku su rekli: ‘Ne plači, bako, imaš sreće da ti nismo prerezali grkljan, ali možda ćemo drugi put.’ I smijali su se dok su to govorili, nisu imali ni malo suosjećanja za mene, uplakanu, staru i uplašenu. Te sam noći ukočena ležala u krevetu, s Isusovom slikom ispod haljine, u nadi da se momci neće vratiti. Po nekim prijateljima poslala sam poruku kćeri kako bi znala što se dogodilo, ali već se mračilo i nitko se nije mogao kretati za vrijeme policijskog sata. Došla je odmah ujutro. Čula je da je Brankov sin upadao u kuće i pljačkao, a u selu je bilo još puno razbojstava.

U dućanima vjerojatno nije ostalo ništa što bi se moglo ukrasti pa su krenuli po kućama, rekla je. Tad me je poslala u kamp. Nije htjela napustiti selo, muž joj je bio u vojsci i nije ga željela ostaviti samog. Kad bih se samo mogla vratiti u svoje selo da ih ponovno vidim. Da budem kod kuće.”

Anka je plakala i plakala.

Sljedećih nekoliko mjeseci posjećivala sam je svakog tjedna u njezinom domu u Hullu. Kad god bi je obišla, ako

bi bila uznemirena, usamljena ili bi plakala, upitala bih je: “Pokaži mi slike kad si bila misica, hajde. Ispričaj mi o prvom natjecanju, kad si osvojila onog psića na uzici.” Otvorila bih bilježnicu na mjestu gdje se nalazila njezina slika kao osamnaestogodišnje ljepotice s malenim psom u rukama i ona bi krenula pričati priču ispočetka, a jecaji bi se stišali.